

BOLESŁAW LASZCZAK¹

Przestępstwo niealimentacji – efekt nowelizacji oraz postulaty *de lege ferenda*²

Wpłynął: 20.08.2021. Akceptacja: 20.06.2022

Streszczenie

Nowelizacja artykułu 209 polskiego k.k., która miała miejsce w dniu 31 maja 2017 r. wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 23 marca 2017 r. – o zmianie ustawy Kodeks karny oraz ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz.U. z 2017 r., poz. 952) skutkowała istotnymi zmianami nie tylko w samym brzmieniu wymienionego artykułu, lecz również w obrazie statystycznych efektów postępowań przygotowawczych oraz sądowych w zakresie przedmiotowego występku. Wskazana nowelizacja od początku budziła wątpliwości i zastrzeżenia znacznej części przedstawicieli doktryny prawa karnego, którzy dostrzegali w niej zarówno nierealizowanie zasady adekwatności oraz proporcjonalności, jak również zagrożenie dla znacznego, a w efekcie destrukcyjnego wzrostu obciążenia organów ścigania oraz wymiaru sprawiedliwości. Jednocześnie, biorąc pod uwagę główne cele i założenia nowelizacji, którym miała być w szczególności poprawa egzekucji świadczeń egzekucyjnych, stwierdzić należy, że okazała się ona nieskuteczna i stanowiła *de facto* przejaw populizmu penalnego.

Słowa kluczowe: populizm penalny, alimentacja, Skarb Państwa, ściągальność, zadłużenie, efektywność, postulaty.

¹ Mgr Bolesław Laszczak – prokurator Prokuratury Rejonowej w Krakowie-Podgórzu (Polska); e-mail: boleslaw.laszczak@gmail.com; ORCID: 0000-0002-6628-1357.

² Badania wykorzystane w artykule nie zostały sfinansowane przez żadną instytucję.

BOLESŁAW LASZCZAK

The Crime of Failure to Pay Maintenance – the Effect of Amendments and Propositions *de lege ferenda*³

Abstract

The amendment of Article 209 of the Polish Criminal Code, which took place on 31 May 2017 with the entry into force of the Act of 23 March 2017 on Amendments to the Criminal Code Act and the Act on Assistance to Persons Entitled to Maintenance (Journal of Laws of 2017, item 952), resulted in significant changes not only in the wording of the said article itself, but also in the picture of the statistical effects of pre-trial and court proceedings for the crime in question. From the very beginning, the said amendment raised questions and reservations among a substantial number of supporters of the established line of judicial decisions issued in the domain of criminal law. They considered it unfit to keep to the principles of adequacy and proportionality, as well as posing a threat to a significant – and ultimately destructive – increase in the burden on law enforcement authorities and the judiciary in general. At the same time, taking into account the main objectives and ideas of the amendment, which was intended in particular to improve the enforcement of maintenance obligations, it needs to be said that it proved ineffective and was actually a manifestation of penal populism.

Keywords: penal populism, maintenance, Treasury, recoverability, debt, efficiency, propositions.

³ The research has not been supported financially by any institution.

Cele nowelizacji oraz forma ich realizacji

W uzasadnieniu projektu ustawy nowelizującej artykuł 209 k.k. wskazano, że stanowi on realizację „obowiązku państwa do podnoszenia poziomu życia społeczeństwa, a co za tym idzie, do stałej poprawy warunków materialnych obywateli w celu coraz pełniejszego zaspokojenia ich potrzeb (...)”, czego konsekwencją jest „konieczność poszerzenia realizacji **ochrony uprawnień alimentacyjnych przysługujących osobom uprawnionym**. Takim instrumentem od strony karnoprawnej jest projektowana nowelizacja przepisu art. 209 k.k. (...)”. Podkreślono, że „celem poprawy efektywności egzekwowania przez osoby uprawnione świadczeń alimentacyjnych oraz wyeliminowania aktualnych i niepożądanych zjawisk w postaci celowego uchylania się osób zobowiązanych do alimentacji od prawnego obowiązku alimentacji przez zatajanie uzyskiwanych dochodów i posiadanego majątku proponuje się nowelizację przestępstwa niealimentacji przede wszystkim przez eliminację dotychczasowych znamion w postaci »uporczywości« i »niemożności zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych« osoby uprawnionej na rzecz bardziej obiektywnego kryterium w postaci zaległości alimentacyjnych stanowiących równowartość co najmniej 3 świadczeń okresowych albo opóźnienia zaległego świadczenia innego niż okresowe wynoszącego co najmniej 3 miesiące”⁴.

Jednocześnie wskazano okoliczności związane z kosztami, jakie ponosi Skarb Państwa w związku ze swoistym „kredytowaniem” dłużników alimentacyjnych, a to poprzez wypłacanie środków z Funduszu Alimentacyjnego⁵.

Powyższe cele nowelizacji są zgodne z pierwotnymi założeniami, leżącymi już u podstaw wprowadzenia penalizacji w polskim prawie karnym przestępstwa niealimentacji⁶, w szczególności jeżeli uwzględni się fakt, że przedmiotem ochrony objętym artykułem 209 k.k. jest rodzina i opieka, a w szczególności „konieczność

⁴ Uzasadnienie ustawy z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów – druk sejmowy 1193

⁵ W uzasadnieniu projektu podniesiono m.in., że „W 2014 r. łączne wydatki na świadczenia z funduszu alimentacyjnego wyniosły ok. 1,5 mld zł i były o 1,4% wyższe niż analogiczne wydatki w 2013 r. Bezwzględna kwota zwróconych przez dłużników należności z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego wyniosła jedynie 207,9 mln zł”.

⁶ Jak miało to miejsce już na gruncie Kodeksu karnego – wprowadzonego Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. (Dz.U. z 1932 r. Nr 60, poz. 571) – zob. szerzej A. Polińska, *Przestępstwo uchylania się od alimentów po ostatniej nowelizacji*, „Palestra” 2018, 5 oraz J. Kluza, *Przestępstwo niealimentacji przed i po nowelizacji z 23 marca 2017 r.*, „Zeszyty Prawnicze” 2019, 19(4).

zabezpieczania materialnych podstaw egzystencji dla osób najbliższych sprawcy oraz tych, których prawa w tym zakresie wynikają z orzeczenia sądowego lub ustawy”⁷. W tym względzie wręcz za uzasadnioną uznać należy tezę, że u podstaw nowelizacji stało również poczucie i przekonanie projektodawców o konieczności zapewnienia ochrony interesu fiskalnego Skarbu Państwa, który jest z uwagi na przepisy regulujące kwestie uzyskiwania świadczenia z Funduszu Alimentacyjnego⁸ zasadniczo głównym (jeśli nie – wyłącznym) podmiotem zapewniającym stabilność przyływów stanowiących równowartość określonego obowiązku alimentacyjnego.

W świetle powyższego stwierdzić należy, że ustawodawca, dążąc bezpośrednio do zwiększenia efektywności ścigalności świadczeń alimentacyjnych, podjął decyzję o wykorzystaniu do tego *stricte* instrumentów polityki kryminalnej. Realizacja ta, na gruncie artykułu 209 k.k. polegała na:

- ❑ usunięciu z treści przepisu znamienia „uporczywości”, ograniczając *de facto* tym samym czynność sprawczą do samego „uchylania się” od realizacji konkretnego obowiązku,
- ❑ uzależnieniu karalności od powstania konkretnego stanu zadłużenia wynoszącego równowartość co najmniej 3 świadczeń okresowych albo powstania stanu opóźnienia zaległości świadczenia innego niż okresowe wynoszącego co najmniej 3 miesiące,
- ❑ penalizowaniu wyłącznie uchylenia się od realizacji obowiązku określonego co do wysokości orzeczeniem sądowym, ugodą zawartą przed sądem albo innym organem albo inną umową,
- ❑ penalizowaniu samego faktu niewywiązania się przez sprawcę z obowiązku niealimentacji, niezależnie od skutków, jakie zachowanie to będzie wywoływało dla samego pokrzywdzonego (brak konieczności powstania stanu narażenia pokrzywdzonego na niemożność realizacji podstawowych potrzeb życiowych),
- ❑ ustanowieniu dwóch okoliczności premiowania sprawcy przestępstwa, a to w artykule 209 § 4 k.k. okoliczności wyłączającej karalność, w sytuacji uiszczenia całości zaległych alimentów przez sprawcę, przed upływem 30 dni od pierwszego przesłuchania w charakterze podejrzanego (w odniesieniu do sprawcy dopuszczającego się występku niealimentacji typu podstawowego – art. 209 § 1 k.k.) oraz instytucji obligatoryjnego odstąpienia przez Sąd od wymierzania kary, w tej samej sytuacji (w odniesieniu do sprawcy

⁷ M. Mozgawa w: idem (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, Lex/el 2020.

⁸ Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz.U. z 2020 r., poz. 808).

dopuszczającego się występku niealimentacji typu kwalifikowanego – art. 209 § 1a k.k.), chyba że wina i społeczna szkodliwość czynu przemawiają przeciwko odstąpieniu od wymierzenia kary⁹.

W tym zakresie, z praktycznego punktu widzenia, na pozytywną ocenę zasługuje niewątpliwie likwidacja z treści art. 209 k.k. pojęcia „uporczywości”, które w rzeczywistości, z racji swojego nieokreślonego charakteru przynosiło problemy natury interpretacyjnej¹⁰, a w konsekwencji zasadniczo konieczność udowodnienia nie tylko faktu samego uchylania się przez dłużnika alimentacyjnego z realizacji obowiązku alimentacyjnego, lecz również wykazania, że zachowanie to cechuje się dwoma elementami – subiektywnym – od strony podmiotowej – charakteryzującym się szczególnym nastawieniem psychicznym wyrażającym się w nieustępliwości, chęci postawienia na swoim oraz drugim – obiektywnym – polegającym na trwaniu takiego stanu rzeczy przez pewien dłuższy czas¹¹. Oczywistym efektem tejże zmiany jest dezaktualizacji tezy, że przestępstwo z art. 209 k.k. może być popełnione wyłącznie w zamiarze bezpośrednim, gdyż po zmianie wymienionego przepisu z dniem 31 maja 2017 r., sprawca może je również popełnić, działając z zamiarem wynikowym.

Na gruncie tych samych rozważań, jako równie prawidłowe uznać należy podjęcie próby stworzenia obiektywnego kryterium pozwalającego na określenie terminu (momentu) aktualizacji znamion występku z art. 209 k.k. poprzez określenie go na czas powstania stanu zadłużenia wynoszącego równowartość co najmniej 3 świadczeń okresowych albo powstania stanu opóźnienia zaległości świadczenia innego niż okresowe wynoszącego co najmniej 3 miesiące.

Jednakże, nie ulega wątpliwości, że nieprzewidzianym¹² przez ustawodawcę efektem zmiany treści i struktury art. 209 k.k. była częściowa dekryminalizacja w odniesieniu do takich zachowań sprawców, będących zobowiązanymi na podstawie ustawy do łożenia na utrzymanie osoby najbliższej, wobec których obowiązek alimentacyjny nie został określony co do jego wysokości w orzeczeniu sądu, ugodzie lub umowie. W tym względzie brzmienie aktualnego przepisu nie pozostawia wątpliwości, że poza zakresem penalizacji będą sytuacje, kiedy samoistnym źródłem obowiązku alimentacyjnego jest ustawa (jeżeli nie zawiera ona określenia wysokości tegoż obowiązku) lub gdy zachowanie sprawcy polegało na uchylaniu

⁹ Zob. O. Sitarz, *Politycznokryminalne znaczenie czynnego żalu okazanego przez sprawcę po dokonaniu przestępstwa niealimentacji (art. 209 § 4 i § 5 k.k.)*, „Problemy Prawa Karnego” 2018, 28(2).

¹⁰ Ł. Rosiak, *Nowelizacja art. 209 kodeksu karnego. Analiza proponowanych zmian*, „Zeszyty Prawnicze UKSW” 2017, 17(2).

¹¹ Tak M. Mozgawa, op. cit., jak również uchwała Sądu Najwyższego z dnia 9 czerwca 1976 r., VI KZP 13/75.

¹² W uzasadnieniu projektu ustawy brak jest jakiegokolwiek odniesienia w tym zakresie.

się od niepieniężnych świadczeń alimentacyjnych¹³. Zaznaczyć należy natomiast, że w pozostałej części, w odniesieniu do wynikającego z ustawy obowiązku alimentacyjnego, przestępność takich zachowań nie uległa zniesieniu¹⁴, aczkolwiek „w odróżnieniu jednak od poprzedniego stanu prawnego, nie każde uchylanie się od takiego ustawowego obowiązku (przy założeniu spełnienia pozostałych znamion) będzie stanowiło przestępstwo, a tylko takie, gdy ustawowy obowiązek został skonkretyzowany co do jego wysokości”¹⁵.

Już na etapie prac nad projektem ustawy, a także po jego wejściu w życie, kwestia dotycząca dopuszczalności karalności, w tym również możliwość orzeczenia kary pozbawienia wolności w przypadku, gdy zachowanie sprawcy nie wywołuje skutku w postaci narażenia na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych dla pokrzywdzonego, spotkał się z uzasadnioną krytyką, w tym również z opinią części przedstawicieli doktryny prawa karnego, że zmiana artykułu 209 k.k., nie spełnia warunku przydatności i konieczności ograniczenia wolności i praw człowieka w rozumieniu art. 31 ust. 3 Konstytucji, wobec czego jest on, przynajmniej w aspekcie tego wzorca oceny konstytucyjności prawa, niezgodny z ustawą zasadniczą¹⁶. Dodatkowo słusznie wskazywano, że wejście w życie projektowanych zmian doprowadzić może do trudnego do wyobrażenia obciążenia wymiaru sprawiedliwości, a w konsekwencji także i systemu penitencjarnego¹⁷.

Podsumowując powyższe okoliczności, u podstaw nowelizacji niewątpliwie leżało przekonanie wnioskodawców o konieczności uproszczenia prowadzenia spraw o przestępstwo z art. 209 k.k. (poprzez likwidację znamienia uporczywości oraz określenie konkretnego stanu zadłużenia/opóźnienia skutkującego aktualizacją odpowiedzialnością karną sprawcy), jak również zabezpieczenia interesów fiskalnych Skarbu Państwa, wynikających z rosnących kosztów funkcjonowania Funduszu Alimentacyjnego. Jednakże, po okresie 4 lat funkcjonowania zmienionego artykułu 209 k.k. stwierdzić należy, że obawy przedstawicieli doktryny prawa karnego, w szczególności do destrukcyjności wobec działalności organów ścigania, nie były pozbawione podstaw.

¹³ Ł. Pohl, *Zakres i skutki depenalizacji wywołanej nowelizacją przepisu określającego znamiona przestępstwa niealimentacji*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2017, 4.

¹⁴ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 lutego 2019 r., IV KK 755/18; Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 października 2018 r., IV KK 446/18.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Tak M. Małecki, *Przestępstwo niealimentacji w perspektywie zmian (uwagi do rządowego projektu nowelizacji art. 209 k.k. z 28 października 2016 roku)*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2016, 4, s. 35–62, jak również J. Jodłowski, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Część I. Komentarz do art. 117–211a*, Warszawa 2017.

¹⁷ J. Jodłowski, op. cit.

Bezpośrednie efekty nowelizacji i ich powody

Efekty nowelizacji ujawniły się już w statystykach, które w odpowiedzi na prośbę z 7 marca 2019 r. o przekazanie informacji o wstępnej analizie efektywności wprowadzonych zmian w przepisach w 2018 r. otrzymał Rzecznik Praw Obywatelskich¹⁸ i objawiły się w drastycznych zmianach dotyczących ilości nadzorowanych i wszczynanych postępowań karnych o przestępstwo z art. 209 k.k., jak również ilości kierowanych aktów oskarżenia (oraz wniosków o warunkowe umorzenie postępowania karnego i wniosków o wydanie wyroków skazujących – w trybie art. 335 k.p.k.) i spraw zakończonych skazaniem (zarówno prawomocnym, jak i nieprawomocnym).

Porównanie liczb bezwzględnych z okresów sprzed i po nowelizacji nakazuje wprost uznanie, że przedmiotowa zmiana stanowiła bezpośredni i istotny czynnik modyfikujący obraz samej pracy funkcjonariuszy Policji pionu dochodzeniowego, jak i prokuratorów wykonujących swoje obowiązki w Prokuraturach Rejonowych w działach dochodzeniowo-śledczych. Dodatkowo, przedmiotowa nowelizacja stanowiła również istotny aspekt kształtowania obrazu statystyk wykrywalności oraz *de facto* formę czystego przejawu populizmu penalnego¹⁹, w szczególności jeżeli uwzględni się okoliczności medialne oraz polityczne towarzyszące argumentacji i retoryce związanej z wprowadzeniem zmian w treści art. 209 k.k.²⁰. W tym względzie dość wskazać, że w porównaniu z rokiem 2016 (27 976), w roku 2018 (156 502) zarejestrowano o blisko 130 tysięcy więcej zawiadomień o przestępstwo z art. 209 k.k. Jednocześnie, porównując oba lata, uległa zwiększeniu o ponad 51 tysięcy ilość spraw, w których skierowano akt oskarżenia, wnioski o warunkowe umorzenie postępowania karnego lub wnioski o wydanie wyroku skazującego²¹. Uwzględniając przy tym niski współczynnik spraw zakończonych wyrokiem uniewinniającym o przestępstwo z art. 209 k.k. (0,7% w roku 2018) oraz ustawiczny spadek ogólnej liczby przestępstw kryminalnych²², przedmiotowa nowelizacja skutkowała bezpośrednią zmianą całokształtu statystycznej przestępczości w Rzeczypospolitej Polskiej oraz miała wpływ na wzrost wskaźnika wykrywalności²³. Mając na

¹⁸ <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/kary-za-nieplacenie-alimentow-dane-statystyczne> (dostęp: 19.08.2021).

¹⁹ P. Falenta, I. Jankowska-Prochot, *Zaostrzenie prawa alimentacyjnego jako forma populizmu penalnego*, „Przełęcz Prawa Publicznego” 2020, 7–8.

²⁰ Ibidem.

²¹ 8 057 – w 2016 r., 60 070 – w 2018 r.

²² <https://www.policja.pl/pol/aktualnosci/153484,Mniej-przestepstw-kryminalnych-wyzsza-wykrywalnosc-i-skuteczność-Policji-Polacy-.html> (dostęp: 19.08.2021).

²³ W tym względzie warto zauważyć, że liczba przestępstw stwierdzonych art. 209 k.k. była wyraźnie wyższa od liczby przestępstw stwierdzonych z art. 178a k.k. – która w roku 2018 wyniosła 51 655, zaś

uwadze powyższe, w tym dostrzegalną dynamikę wzrostową, należy przewidywać, że nadzór nad postępowaniami dotyczącymi przestępstwa z art. 209 k.k. będzie stanowił jedno z głównych zadań prokuratury – co należy ocenić szczególnie krytycznie²⁴.

Jednakże powyższe zmiany nie doprowadziły w rzeczywistości do zwiększenia skuteczności egzekucji świadczeń alimentacyjnych oraz nie zahamowały wzrostu długu alimentacyjnego w skali kraju²⁵. Okoliczność ta ma o tyle istotne znaczenie, że konieczność rozwiązania tegoż problemu nie tylko stanowił jeden z głównych argumentów autorów i zwolenników reformy art. 209 k.k., lecz również był on już wielokrotnie podnoszony przez pozostałych przedstawicieli doktryny prawa i wskazywany jako istotnie dotkliwy dla Skarbu Państwa (jako podmiot obciążony bezpośrednio finansowo w sytuacji przyznania świadczeń z Funduszu Alimentacyjnego)²⁶.

Uchylenie się od obowiązku alimentacyjnego – obecny obraz oraz powody porażki ustawodawcy

Opisywana zmiana, chociaż upraszczająca znacznie konieczną analizę znamion zarówno strony przedmiotowej, jak i podmiotowej potencjalnego sprawcy, musi zostać uznana za nieprawidłową, chociażby z uwagi na finalną nieefektywność w zmniejszeniu ogólnego stanu zadłużenia osób zobowiązanych do płacenia alimentów czy też braku polepszenia ściągalności tego rodzaju zobowiązań. Inaczej mówiąc, owa zmiana nie zrealizowała swojego głównego celu, jakim była ochrona interesu fiskalnego Skarbu Państwa. Niestety, z uwagi na to, że nowelizacja skutko-

w 2019 – 56 358 – <https://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko-2/63464,Prowadzenie-pojazdu-w-stanie-nietrzezowosci-lub-pod-wplywem-srodka-odurzajacego-a.html> (dostęp: 19.08.2021).

²⁴ Działanie ustawodawcy w tym zakresie uznać należy za wręcz destrukcyjne dla prawidłowości i rzetelności prowadzenia i nadzoru postępowań przygotowawczych, co wynika bezpośrednio ze znacznego wzrostu ogólnej liczby spraw prowadzonych i nadzorowanych przez pojedynczych Policjantów i Prokuratorów, bez jednoczesnego zwiększania liczby funkcjonariuszy oddelegowanych do tego rodzaju zadań – co znalazło już potwierdzenie w rosnącej z roku na rok zaległości spraw karnych. Szerzej: J. Wójcikiewicz, *O błędach w śledztwie i sposobach ich unikania*, „Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury” 2020, 37(1); <https://pk.gov.pl/dzialalnosc/sprawozdania-i-statystyki/> (dostęp: 19.08.2021).

²⁵ W grudniu 2019 r. Krajowy Rejestr Długów opublikował notkę prasową dotyczącą stanu zobowiązań dłużników alimentacyjnych. Z udostępnionych danych wynika, że długi alimentacyjne sięgnęły kwoty 12,3 mld zł, co oznacza wzrost o 0,5 mld zł względem lipca 2018 r. O ile zadłużenie alimentacyjne rośnie, spada liczba samych alimenciarzy. Pieniądzy swoim dzieciom nie przekazuje 301 219 rodziców, z czego zdecydowana większość to mężczyźni – 284 tys. osób. – <https://demagog.org.pl/wypowiedzi/ile-wynosi-aktualnie-dlug-alimentacyjny-w-polsce/> (dostęp: 19.08.2021).

²⁶ J. Kluza, op. cit.

wała gargantuicznym wzrostem ilości spraw rejestrowanych na poziomie Prokuratur Rejonowych (i z perspektywy Policji – na poziomie Komisariatów i Komend Rejonowych) – doprowadziła ona w sposób bezpośredni do zwiększenia kosztów funkcjonowania państwa²⁷. Warto w tym miejscu nadmienić, że w 2016 r., a zatem w momencie rozpoczęcia funkcjonowania nowego art. 209 k.k., zadłużenie alimentacyjne w skali kraju wynosiło około 10 miliardów złotych²⁸, zaś aktualne wyniki kontroli przeprowadzonej przez Najwyższą Izbę Kontroli w zakresie działań wobec dłużników alimentacyjnych wskazują nie tylko na nieefektywność organów państwowych w tymże zakresie, lecz zwiększenie tegoż zadłużenia do ponad 13 miliardów złotych²⁹. Zaznaczyć przy tym należy, że w kwotach samego zadłużenia nie uwzględnia się rzeczywistych i dodatkowych kosztów ponoszonych przez Skarb Państwa, a to wynikających z samej konieczności prowadzenia działalności w tym zakresie, czy też chociażby samego przepływu dokumentów między organami oraz angażowania kolejnych osób w sprawy, począwszy od organów administracji publicznej, a skończywszy na organach ścigania, prokuraturze oraz organach wymiaru sprawiedliwości³⁰.

Powodów powyższej porażki jest kilka, zaś główne z nich to niewątpliwie nieprawidłowa (niedostosowana) organizacja prowadzenia tego rodzaju postępowań (począwszy od etapu przyznania świadczenia, a skończywszy na etapie kierowania aktu oskarżenia) oraz brak odpowiedniego powiązania regulacji prawnych związanych z przyznawaniem świadczeń z funduszu alimentacyjnego z samą inicjacją postępowania przygotowawczego.

W zakresie instytucji zaangażowanych w całą „procedurę alimentacyjną” dostrzegalne jest całkowite zakwestionowanie zasad logiki oraz ergonomiki pracy. Standardowo procedura związana ze ściganiem przestępstwa z art. 209 k.k. wygląda w ten sposób, że właściwy do przyznania świadczenia z funduszu alimentacyjnego urząd, po wydaniu stosownej decyzji (tj. dotyczącej przyznania świadczenia w odpowiedniej wysokości) – przesyła materiały bezpośrednio do Prokuratury Rejonowej – właściwiej wg miejsca zamieszkania osoby uprawnionej. Do zawiadomienia dołączane są, poza przedmiotową decyzją, wnioski o przyznanie świadczenia złożony przez osobę uprawnioną lub jej przedstawiciela ustawowego, zaświadczenie o bezskuteczności egzekucji (wydane przez Komornika Sądowego)

²⁷ Koszty związane z czasem pracy funkcjonariuszy organów ścigania w tym zakresie wydają się niemożliwe do przeliczenia – albowiem *de facto* nie skutkowało to zwiększeniem wynagrodzenia, jednakże doprowadziło do strukturalnej modyfikacji czynności, jakie Prokurator lub Policjant jest w stanie wykonać w trakcie swojej pracy – gdzie dominującą rolę przejęły właśnie postępowania z art. 209 k.k.

²⁸ Zob. Ł. Rosiak, op. cit.

²⁹ Informacja o wynikach kontroli NIK LOP.430.003.2021, numer ewidencyjny 174/2021/P/21/084/LOP, <https://www.nik.gov.pl/plik/id,25537,vp,28301.pdf> (dostęp: 19.08.2021).

³⁰ J. Kluza, op. cit.

oraz odpisy orzeczeń stanowiących podstawę zobowiązania alimentacyjnego. Pomijając fakt, że droga ta, z uwagi na to, że postępowanie przygotowawcze w zakresie przestępstwa z art. 209 k.k. prowadzone jest w formie dochodzenia, jest nieuzasadniona, albowiem i tak materiały sprawy (po wstępnej kontroli) zostaną przekazane do właściwej jednostki Policji, to już w tym zakresie widoczne jest, że właściwy urząd nie dokonuje żadnej weryfikacji okoliczności związanych z uchylaniem się przez dłużnika alimentacyjnego – w rozumieniu art. 209 k.k. – lecz automatycznie przesyła materiały sprawy, prowadząc wielokrotnie do nieuzasadnionego/zbędnego angażowania organów ścigania. Kwestia ta ma z punktu widzenia zarówno kosztów organizacyjnych, jak i skuteczności ścigalności kardynalne znaczenie, gdyż na gruncie obecnych regulacji będzie możliwe (i to nierzadko) dopuszczenie do sytuacji, że Skarb Państwa będzie wypłacał świadczenia z Funduszu Alimentacyjnego, zaś doprowadzenie do poniesienia odpowiedzialności karnej przez dłużnika alimentacyjnego będzie całkowicie niemożliwe.

Powyższy wniosek wynika z faktu, że pomimo wykluczenia znamienia „uporczywości” i dodania okoliczności związanej ze stanem zadłużenia, nadal elementami koniecznymi dla przyjęcia odpowiedzialności karnej z art. 209 k.k. są ustalenia, że:

„1) sprawca był zobowiązany do opieki bądź z mocy ustawy, bądź z mocy orzeczenia sądowego (...)

3) uchylanie, o którym mowa w przepisie art. 209, polegało na nielożeniu na utrzymanie osoby uprawnionej (...)

Sam fakt niewykonania obowiązku, o którym mowa w art. 209, nie jest równoznaczny z uchylaniem się od niego. Jeżeli istnieje podejrzenie popełnienia przestępstwa z art. 209, należy zawsze zbadać przede wszystkim przyczyny niewywiązywania się z obowiązku alimentacyjnego przez domniemanego sprawcę, które niekiedy może również zdarzyć się z powodów obiektywnych (np. ciężka choroba łącząca się z pobytem w szpitalu). Uchylanie się od obowiązku lożenia na utrzymanie osoby uprawnionej do alimentacji zachodzi wtedy, gdy zobowiązany, mając obiektywną możliwość wykonania tego obowiązku, nie dopełnia go ze złej woli (zob. Wytyczne...; por. także A. Rypiński, *Przestępstwo...*, s. 460 i n.). Podzielić w tym względzie należy także pogląd Sądu Najwyższego, wyrażony w wyroku z 9.05.1995 r., III KRN 29/95, OSNKW 1995/9–10, poz. 64, zgodnie z którym: »Czynu określonego w art. 186 § 1 k.k. dopuszcza się tylko ten, kto mógłby wykonać ciężący

na nim obowiązek, ale nie czyni tego mimo realnych możliwości w tym względzie« (zob. także wyrok SN z 4.09.2008 r., II KK 221/08, LEX nr 449029)³¹.

Zgodzić się należy, że będzie istniało szereg okoliczności całkowicie wykluczających możliwość przypisania dłużnikowi alimentacyjnemu, że jego zachowanie stanowi „uchylanie” w rozumieniu art. 209 k.k., jak np. fakt pozbawienia wolności³², stan zdrowia uniemożliwiający podjęcie zatrudnienia, które pozwalałoby na osiągnięcie tego rodzaju dochodów, które poza zapewnieniem podstawowego bytu dałoby możliwość zadośćuczynienia obowiązkowi alimentacyjnemu. Warto podkreślić, że do stwierdzenia tejże drugiej okoliczności nie będzie konieczne powoływanie/zasięganie opinii biegłego (w tym w szczególności np. celem oceny możliwości zarobkowych na obecnym rynku pracy), gdyż uwarunkowania te mogą i powinny podlegać ocenie organu nadzorującego postępowanie przygotowawcze w oparciu o zasady opisane w art. 7 k.p.k., a zatem w świetle zasad wiedzy i doświadczenia życiowego i zawodowego³³. Kwestie tę należy przy tym oznaczyć jednym zastrzeżeniem, że ustalenie, iż sprawca nie posiada możliwości zarobkowych, nie może skutkować premiowaniem sprawców, którzy z racji dotychczasowego postępowania pozbawili siebie tychże możliwości zarobkowych. Jako przykład takiego postępowania można wskazać istnienie choroby alkoholowej wywołanej nadużywaniem alkoholu przez okres poprzedzający zasądzenie alimentów (jak też już po wydaniu orzeczenia), co doprowadziło do takiego stadium choroby u sprawcy, że obecnie uzyskanie zatrudnienia jest niemożliwe. Wówczas stwierdzić należy, że postępowanie to stanowi *de facto* swoiste zawinienie sprawcy na tzw. przedpolu czynu zabronionego.

Warto przy tym również zaznaczyć, że w odniesieniu do sytuacji panującej od roku 2020 (w szczególności po ogłoszeniu na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii³⁴) zupełnie inaczej ocenić należy ewentualną niemożność realizacji obowiązku alimentacyjnego przez dłużnika w związku z utratą w tymże okresie zatrudnienia, czy też trudnościami, jakie w znalezieniu tegoż zatrudnienia zostaną przez sprawcę rzeczywiście napotkane z racji pogorszenia stanu gospodarki.

³¹ J. Jodłowski, op. cit.

³² „Podzielić należy pogląd Sądu Najwyższego, zgodnie z którym jako okoliczność wyłączającą możliwość przypisania odpowiedzialności karnej z art. 209 wskazano pozbawienie wolności osoby, na której obowiązek tego rodzaju spoczywa, o ile w tym okresie nie ma ona możliwości zarobkowania lub innych źródeł majątkowych, z których możliwa byłaby realizacja należności alimentacyjnych (wyrok SN z 3.07.2007 r., III KK 144/07, LEX nr 307769)”, ibidem.

³³ Na problem nierealizowania zobowiązań alimentacyjnych z uwagi na ogólną sytuację materialną samych dłużników jako jeden z głównych powodów rosnącego zadłużenia alimentacyjnego zwracał uwagę już Ł. Rosiak, op. cit.

³⁴ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii, Dz.U. z 2020 r., poz. 491.

Wówczas to, oczywiste jest, że w razie ujawnienia tychże okoliczności zasadne jest umorzenie postępowania karnego z uwagi na obiektywną niemożność realizacji obowiązku.

Dodatkową okolicznością, która będzie niejako wymuszać na organach ścigania wydanie decyzji o umorzeniu dochodzenia, będzie także ustalenie, że wobec dłużnika alimentacyjnego przebywającego poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej nie jest możliwe prowadzenie postępowania egzekucyjnego z racji uzyskiwania przez niego dochodów nieprzekraczających ustalonego w tymże kraju minimum socjalnego. Nie sposób wówczas czynić zarzutu uchylania się w sytuacji, kiedy jest wobec dłużnika wszczęta egzekucja i trwa postępowanie w ramach międzynarodowej pomocy prawnej, zaś organy zagraniczne odmawiają ściągania środków.

Pomimo jednoznacznego odniesienia występkę z art. 209 k.k. do obowiązku alimentacyjnego określonego wysokością, a zatem obowiązku majątkowego, jako uchylanie nie może być również uznane takie działanie dłużnika, które chociaż w rzeczywistości nie skutkuje wypłatą określonych środków (w konsekwencji *de facto* i tak prowadzi do zwiększenia zadłużenia), jednakże w innej formie stanowi swoistą równowartość tego obowiązku. Przykładem tego może być z jednej strony rezygnacja z pracy przez dłużnika i przejęcie przez niego najważniejszych obowiązków domowych i pomoc uprawnionym w codziennym funkcjonowaniu. W tym względzie doświadczenie zawodowe wskazuje, że są sytuacje, że dłużnik mieszka z osobami uprawnionymi do świadczeń alimentacyjnych oraz czynnie uczestniczy w obowiązkach domowych oraz wychowawczych – wówczas jego postępowanie wskazuje na wolę uczestniczenia w życiu rodzinnym i z tego powodu nie sposób tego zachowania uznawać za realizujące znamiona przestępstwa z art. 209 k.k. – wniosek ten wydaje się oczywisty, jeżeli uwzględni się rodzaj dobra, jaki ma chronić ów przepis³⁵.

³⁵ Podkreślić należy, że zarówno w doktrynie i orzecznictwie nie budzi wątpliwości teza, że: „W pojęciu uchylania się zawarty jest także zawsze negatywny stosunek psychiczny osoby zobowiązanej do świadczenia, sprawiający, że nie dopełnia ona nałożonego na nią obowiązku, mimo że ma obiektywną możliwość jego wykonania. Sprawca obowiązku nie wypełnia, gdyż go wypełnić nie chce lub lekceważy ten obowiązek. Ten negatywny stosunek musi być zawsze poparty dowodami (postanowienie SN z 17.04.1996 r., II KRN 204/96, „Prokuratura i Prawo” 1996, 11, poz. 4) (...) Element subiektywny »uchylania się« polega na szczególnym nastawieniu psychicznym, wyrażającym się w nieustępliwości, chęci postawienia na swoim (obojętne, z jakich pobudek), podtrzymywaniu własnego stanowiska na przekór ewentualnym próbom jego zmiany (np. mimo wszczęcia rozmów ostrzegawczych). Przejawem takiego nastawienia psychicznego sprawcy może być np. porzucenie pracy lub jej zmiana na gorzej płatną (uchwała SN z 9.06.1976 r., VI KZP 13/75). Tym samym nie można podzielić poglądu V. Konarskiej-Wrzošek (*Ochrona...*, s. 143–144), jakoby »o uchylaniu się od dokonania określonej powinności można mówić nie tylko wtedy, gdy sprawca ma wybitnie negatywny stosunek do ciężącego na nim obowiązku i gdy specjalnie nie czyni mu zadość (zła wola), lecz także wtedy, gdy nie wywiązuje się ze swojego obowiązku wcale nie dlatego, że spełnić go nie chce, lecz uważa że spełnić go nie może, pomimo że obiektywnie rzecz biorąc możliwość dopełnienia danego obowiązku istnieje« (tak też:

Powyższe przykłady stanowią wyłącznie część sytuacji i stanów faktycznych, które mogą się wiązać z wydaniem decyzji o przyznaniu świadczenia z funduszu alimentacyjnego oraz jednoczesnym skierowaniem do Prokuratury zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa – a które w żaden sposób nie znajdują zakończenia w skierowaniu aktu oskarżenia.

O ile podawane wyżej okoliczności, kiedy ściganie dłużnika alimentacyjnego jest wyłączone, nie powinny prowadzić do modyfikacji w zakresie regulacji związanych z procedurą administracyjną przyznawania świadczeń – albowiem ciężko za taki stan rzeczy obciążać osoby uprawnione, o tyle zwrócić należy uwagę, że właśnie rozdzielenie organizacyjne między podmiotami przyznającymi świadczenie, a ścigającymi za niepłacenie alimentów oraz braku obowiązku aktywnego udziału uprawnionego (lub przedstawiciela ustawowego) w toku postępowania karnego prowadzi do konstatacji, że nigdy artykuł 209 k.k. nie będzie skutecznie chronił interesów fiskalnych Skarbu Państwa, mimo nawet uznania go w sposób jednoznaczny za podmiot pokrzywdzony. Warto tutaj zwrócić uwagę, że (jak już wskazano wyżej) odpowiedni urząd, wydając decyzje w tym zakresie, weryfikuje tylko fakt złożenia odpowiednich wymaganych przez ustawodawcę dokumentów³⁶ – nie uzależniając tego w zupełności od złożenia nawet przez osobę uprawnioną ani zeznań w sprawie karnej, ani złożenia odpowiedniej relacji w toku postępowania administracyjnego co do sposobu realizacji obowiązku alimentacyjnego przez dłużnika, jego kontaktu z osobą uprawnioną, czy też jak brak – jeżeli ma miejsce – realizacji obowiązku wpływa na możliwość lub niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych uprawnionego. W konsekwencji tego przedstawiciel ustawowy lub osoba uprawniona korzystająca w ramach postępowania karnego z uprawnień opisanych w art. 182, 183 lub 185 k.p.k. – wyklucza *de facto* możliwość pociągnięcia dłużnika alimentacyjnego do odpowiedzialności karnej. Inaczej mówiąc, obecne regulacje prawne, a to przepisy Kodeksu postępowania karnego, w połączeniu z brakiem powiązania uzyskiwania świadczenia z obowiązkiem złożenia przez uzyskującego zawiadomienia/zeznania skutkować mogą (i ma to też miejsce) z prowizorycznością odpowiedzialności karnej nawet uchylającego się dłużnika alimentacyjnego.

S. Hypś, [w:] *Kodeks karny...*, s. 765; por. także A. Wąsek, J. Warylewski, [w:] *Kodeks karny...*, s. 1246–1247).”, tak: J. Jodłowski, op. cit.

³⁶ Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów Dz.U. z 2021 r., poz. 887.

Postulaty *de lege ferenda* – realne rozwiązanie problemu

Powyższe bolączki, które dotyczą organy ścigania, a powstały również na skutek nieprzemyślanych działań ustawodawcy, wymagają odpowiedniej reakcji w formie właściwych zmian przepisów zarówno art. 209 k.k., jak i też zawartych w ustawie z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów.

W pierwszej kolejności – celem ograniczenia ilości zaangażowanych osób i urzędów państwowych w problematykę szeroko rozumianej niealimentacji – koniecznym jest nadanie odpowiednich uprawnień do prowadzenia postępowania przygotowawczego w zakresie występkę z art. 209 k.k. – organom administracji publicznej, które są właściwe do wydania decyzji o przyznaniu świadczenia z Funduszu Alimentacyjnego. W tym względzie zmiana ta pozwoli zarówno na zmniejszenie zbędnego obiegu pism, który ma miejsce obecnie i znaczne skrócenie postępowania karnego (w tym ograniczenie ilości osób kolejno angażowanych w sprawę i zobligowanych do ponownego zapoznawania się z jej materiałami). Zmiana ta spowoduje bezpośrednio zmniejszenie obciążenia Policji i Prokuratur, tym samym pozwalając tym organom na prowadzenie i nadzorowanie postępowań, które winny być w rzeczywistej właściwości tychże organów³⁷. Podkreślenia przy tym wymaga fakt, że nadanie tychże uprawnień odpowiednim organom administracji publicznej możliwe już będzie w oparciu o delegacje ustawową opisaną w art. 325d Kodeksu postępowania karnego. Oczywiście fakt przeniesienia tychże obowiązków z Policji i Prokuratur, skutkować będzie obciążeniem nimi organów Funduszu Alimentacyjnego. Aczkolwiek zaznaczyć po pierwsze należy, że – do czasu funkcjonowania w kodeksie karnym artykułu 209 – konieczne będzie prowadzenie w tym zakresie postępowań przygotowawczych. Należy zadać pytanie, który organ winien ową kwestię skupiać w swoim władztwie. W tym względzie na obecnym stanie prawnym i faktycznym pozostaje do wyboru pozostawienie aktualnego modelu polegającego na *de facto* angażowaniu co najmniej trzech organów bądź też próba skupienia tego w ręku jednego podmiotu (bez konieczności kreowania kolejnych pism, materiałów i rejestracji postępowań). Idealnym rozwiązaniem oczywiście jest przy tym zwiększenie puli etatów – osób zatrudnionych, które tymi sprawami realnie mogłyby się zająć. Jednakowoż kwestia ta nie jest uzależniona tylko i wyłącznie od samej treści przepisów prawa, lecz również sytuacji gospodarczej kraju, a to wysokości dostępnych środków w budżecie.

³⁷ Warto w tym względzie zauważyć, że obecna efektywność organów ścigania jest dramatycznie niska, co wynika m.in. z ich przeciążenia: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/dramatycznie-wiecej-przewleklych-sledztw-aresztow-rpo-do-ms> (dostęp: 19.08.2021).

Dodatkowym, koniecznym elementem jest również zwiększenie minimalnego okresu zaległości w realizowaniu obowiązku alimentacyjnego przez dłużnika z trzech do nie mniej niż sześciu miesięcy. Zmiana ta, choć prowizoryczna, jest konieczna z kilku powodów. Po pierwsze wniosek ten wynika z analizy wpływu spraw z art. 209 k.k., jaki ma miejsce obecnie do Prokuratur. Zauważyć należy, że tego rodzaju postępowania zazwyczaj (mimo swojego niskiego stopnia skomplikowania) trwają nierzadko dłużej niż trzy, a czasem nawet sześć miesięcy. Oznacza to, że fałowe kierowanie zawiadomień, które ma miejsce co 3–4 miesiące powoduje zbędne wytwarzanie kolejnych materiałów – które w żaden sposób nie mają wpływu ani na ustalenia faktyczne, ani na bieg konkretnego dochodzenia. Kwestia ta ma o tyle istotne znaczenie, że przy każdym nowym zawiadomieniu Skarb Państwa ponosi zbędne dodatkowe koszty, które wynikają nie tylko z ponownego rejestrowania i przydzielania sprawy (koszty czasowe wynikające z samego administrowania postępowania), ale także produkcji materiałów. O ile sam fakt wydłużenia tegoż okresu nie powinien mieć bezpośredniego przełożenia na skuteczność ścigania, o tyle winien wyeliminować/ograniczyć sytuacje, w których dochodzi, zarówno do masowych zawiadomień, jak i do gargantuicznej ilości produkcji dodatkowej dokumentacji. Dodatkowym przy tym argumentem jest kwestia dotycząca bieżącej sytuacji społecznej i gospodarczej. Otóż okres 3 miesięcy wydaje się zbyt krótki do rozważania, że dane zachowanie dłużnika może w ogóle stanowić formę uchylania się. Zauważyć należy, że ów okres 3 miesięcy jest obecnie ponad dwukrotnie mniejszy niż okres statystyczny poszukiwania pracy w IV kwartale 2021 r.³⁸ (który wyniósł 8,3 miesiąca). Oznacza to, że aktualnie ustawodawca, wprowadzając i utrzymując granicę 3 miesięcy, w żaden sposób nie uwzględniania warunków bieżącego rynku pracy, co może powodować uznanie za uchylającego się dłużnika aktywnie poszukującego pracy, aczkolwiek nieznajdującego tegoż zatrudnienia z przyczyn leżących po stronie obecnego rynku.

Ostatnim, lecz nie najmniej ważnym, a zarazem niezbędnym elementem jest powiązanie możliwości uzyskania i otrzymywania świadczenia ze środków pochodzących ze Skarbu Państwa – Funduszu Alimentacyjnego – z aktywnym udziałem przedstawiciela ustawowego uprawnionego lub samego uprawnionego w toku postępowania przygotowawczego oraz sądowego, a inaczej mówiąc, z koniecznością złożenia przez niego zeznań dotyczących sytuacji rodzinnej, finansowej oraz relacji z dłużnikiem alimentacyjnym. Warto zauważyć, że zeznania takie, w razie nadania uprawnień oskarżycielskich organom administracji publicznym właściwym do przyznania świadczeń z tegoż funduszu, będą mogły już zostać złożone

³⁸ <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/pracujacy-bezrobotni-bierni-zawodowo-wg-bael/aktywnosc-ekonomiczna-ludnosci-polski-iv-kwartal-2021-roku,4,45.html> (dostęp: 19.08.2021).

na etapie składania wniosku o przyznanie tegoż świadczenia. Nie sposób przy tym zgodzić się z ewentualnymi zarzutami, że wówczas decyzja administracyjna będzie miała charakter rażąco arbitralny. Celem wyeliminowania tegoż problemu jako wystarczające wydaje się wprost wskazanie przez ustawodawcę, jakie okoliczności winny być bezpośrednio podane przez wnioskodawcę (w formie wyliczenia³⁹). Wówczas ewentualna kontrola przez organ drugiej instancji oraz sądy administracyjne będzie jak najbardziej możliwa do dokonania. Na marginesie rozważań należy zauważyć, że tego rodzaju oczekiwanie Skarbu Państwa od obywatela oczekującego odpowiedniej pomocy socjalnej nie może być uznane za niezasadne, jeżeli uwzględnia się fakt, jakiego rodzaju koszty ów Skarb Państwa ponosi na tego rodzaju fakultatywną pomoc.

Przedstawiony zakres zmian nie ma charakteru rewolucyjnego, lecz ma za zadanie urealnić ściganie sprawców występku z art. 209 k.k. i zapewnić rzeczywistą ochronę dóbr objętych tymże przepisem. W rzeczywistości bowiem brak ich wprowadzenia i pozostawienia obecnego stanu prawnego bez jakichkolwiek zmian jest całkowicie nieekonomiczny oraz sprzeczny z interesem fiskalnym Skarbu Państwa (zaś same wskazania zawarte w uzasadnieniu zmian wprowadzonych z dniem 31 maja 2017 r. uznać można wyłącznie za populizm penalny), dla którego już korzystniejszym byłaby całkowita depenalizacja zachowań polegających na uchylaniu się od realizowania obowiązku alimentacyjnego przez dłużnika, gdyż w takiej sytuacji zadłużenie nadal rosłoby, tak jak ma to miejsce dzisiaj, jednakże organy ścigania nie musiałyby marnować sił i środków na iluzoryczne ściganie sprawców. Nie ulega wątpliwości, że aktualnie konieczne i w pełni uzasadnione jest wzmocnienie egzekucji świadczeń alimentacyjnych również o instrumenty prawa karnego, aczkolwiek winny one być nie tylko oparte ściśle na przepisach materialnych, ale również uwzględniać konieczność zapewnienia odpowiedniej organizacji pracy osób, które tą problematyką bezpośrednio się zajmują.

Bibliografia

Literatura

- Falenta P., Jankowska-Prochot I., *Zaostrzenie prawa alimentacyjnego jako forma populizmu penalnego*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2020, 7–8.
- Jodłowski J., [w:] W. Wróbel i A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Część I. Komentarz do art. 117–211a*, Warszawa 2017

³⁹ Będą to właśnie takie elementy, jak: aktualna sytuacja finansowa wierzyciela alimentacyjnego, jego relacja z dłużnikiem alimentacyjnym, udział dłużnika alimentacyjnego w życiu rodzinnym czy kwestia skutku wynikającego z ewentualnego uchylania się dłużnika, a to zagrożenia dla realizacji podstawowych potrzeb życiowych pokrzywdzonego.

Małecki M., *Przestępstwo niealimentacji w perspektywie zmian (uwagi do rządowego projektu nowelizacji art. 209 k.k. z 28 października 2016 roku)*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2016, 4, s. 35–62.

Mozgawa M., [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, Lex/el 2020.

Wójcikiewicz J., *O błędach w śledztwie i sposobach ich unikania*, „Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury” 2020, 37(1).

Orzeczenia

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 lutego 2019 r., IV KK 755/18.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 października 2018 r., IV KK 446/18.

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 9 czerwca 1976 r., VI KZP 13/75.

Publikacje internetowe

<https://www.rpo.gov.pl/pl/content/kary-za-nieplacenie-alimentow-dane-statystyczne> (dostęp: 19.08.2021).

<https://www.policja.pl/pol/aktualnosci/153484,Mniej-przestepstw-kryminalnych-wyzs-za-wykrywalnosc-i-skuteczosc-Policji-Polacy-.html> (dostęp: 19.08.2021).

<https://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko-2/63464,Prowadzenie-pojazdu-w-stanie-nietrzezowosci-lub-pod-wplywem-srodka-odurzajacego-a.html> (dostęp: 19.08.2021).

<https://pk.gov.pl/dzialalnosc/sprawozdania-i-statystyki/> (dostęp: 19.08.2021).

<https://demagog.org.pl/wypowiedzi/ile-wynosi-aktualnie-dlug-alimentacyjny-w-polsce/> (dostęp: 19.08.2021).

<https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/dramatycznie-wiecej-przewleklych-sledztw-aresztow-rpo-do-ms> (dostęp: 19.08.2021).

<https://www.nik.gov.pl/plik/id,25537,vp,28301.pdf> (dostęp: 19.08.2021).

<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/pracujacy-bezrobotni-bierni-zawodowo-wg-bael/aktywnosc-ekonomiczna-ludnosci-polski-iv-kwartal-2021-roku,4,45.html> (dostęp: 19.08.2021).